

DOI 10.37491/UNZ.110.3
УДК 343.83:342.924:355.244.1(477)

Олександр КОЛБ¹,
Ольга ПАВЛЮХ²

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

З'ясовано соціально-правову природу адміністративного нагляду, який встановлюється судом на певний строк щодо засуджених, які звільняються з місць позбавлення волі, а також визначено особливості його застосування в умовах воєнного стану в Україні. Встановлено, що в останні роки в нашій державі намітилась чітка тенденція до зменшення кількості осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк, що, у свою чергу, обумовлює необхідність розширення переліку засуджених, щодо яких слід застосовувати вказаний вище вид державного примусу після їх звільнення з кримінально-виконавчих установ (КВУ) закритого типу. Такий висновок ґрунтується на тому, що на сьогодні в місцях позбавлення волі утримуються найбільш суспільно небезпечні категорії засуджених, які вчинили тяжкі та особливо тяжкі кримінальні правопорушення, у силу чого до зняття або погашення судимості з них в установленому законом порядку держава зобов'язана встановити адміністративний нагляд. Додатковим аргументом щодо цього є ті потенційні та реальні загрози, що виникли в Україні в умовах воєнного стану (2022–2026 рр.), до

¹ доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, професор кафедри кримінального права та процесу, Державний податковий університет (м. Ірпінь), lesya5@meta.ua, <https://orcid.org/0000-0003-1792-4739>.

² кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри кримінального права та процесу, Державний податковий університет (м. Ірпінь), pavlyuh@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7850-8977>.

яких, без сумніву, слід віднести й носіїв підвищеної суспільної небезпеки, до яких належать і засуджені, які звільняються з КВУ закритого типу. Виходячи з отриманих результатів дослідження, визначені й інші особливості застосування до цієї категорії осіб вказаного виду державного примусу, до яких, зокрема, належать засуджені за вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки (за державну зраду, колабораційну діяльність, диверсію, ін.), засуджені за вчинення злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, засуджені за посягання на громадську безпеку, інші. Враховуючи зазначене, доведено необхідність удосконалення правового механізму з питань, що стосуються досліджуваної в ній проблематики, зокрема й шляхом якісної видозміни законодавчих та інших нормативно-правових актів, які регулюють порядок встановлення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі.

Ключові слова: адміністративний нагляд, місця позбавлення волі, засуджений, кримінально-виконавча установа, суд, Національна поліція, воєнний стан, суспільна небезпека особи.

Постановка проблеми. Як показує практика, впродовж дії на території України воєнного стану (2022–2026 рр.) щорічно збільшується абсолютна кількість і питома вага в загальній структурі злочинності кримінальних правопорушень, що посягають на найбільш важливі об'єкти кримінально-правової охорони, які визначені в чинному Кримінальному кодексі України (КК України) [1] (національну безпеку; мир, безпеку людства і міжнародний правопорядок; громадську безпеку; ін.) [2], що, у свою чергу, обумовлює необхідність на всіх рівнях (доктринальному, законодавчому, правоохоронному тощо) по-новому підійти до застосування нашою державою визначених у законі заходів примусу, включаючи й кримінально-виконавчого та адміністративно-правового характеру, до осіб, які звільняються з місць позбавлення волі.

Мова, перш за все, йде про так званий адміністративний нагляд, який застосовується до відповідних категорій засуджених, які відбували покарання у кримінально-виконавчих установах (КВУ) закритого типу і на момент звільнення, на переконання законодавця, мають підвищену суспільну небезпеку та високий рівень вірогідності вчинення рецидивних кримінальних правопорушень (ст. 34 КК України), у зв'язку з чим до погашення або зняття судимості (ст.ст. 89–91 КК України) потребують посиленого контролю за їхньою поведінкою з боку правоохоронних органів та громадськості [3, с. 530–531].

Більше того, в контексті сьогоденних викликів і загроз, що пов'язані з відкритою воєнною агресією російської федерації (рф) проти України та появою у зв'язку з цим нових реальних джерел посягань на національну безпеку, територіальну цілісність і державний суверенітет, слід визнати, що в наявності складна теоретико-прикладна проблема, вирішення якої

лежить також і в площині активізації наукових розробок у зазначеному напрямі.

Виходячи з цього, **метою цієї наукової статті** є доведення необхідності вдосконалення правового механізму, що стосується визначеної в ній тематики дослідження, а її **головним завданням** — з'ясування особливостей, пов'язаних зі встановленням адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, в умовах воєнного стану в Україні та розробка на цій підставі науково обґрунтованих заходів, спрямованих на усунення наявних правових прогалин і колізій з означеної проблематики.

Стан дослідження. Вивчення наукової літератури свідчить про те, що над успішним розв'язанням завдань, які безпосередньо стосуються зазначеного виду державного примусу в Україні, працюють науковці різних галузей юриспруденції (адміністративного, кримінально-виконавчого, кримінально-правового, кримінологічного та ін. спрямування), а саме: О. М. Бандурка, В. С. Батиргареева, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, І. Г. Богатирьов, С. Г. Братель, В. В. Василевич, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, В. К. Гришук, О. М. Джу́жа, В. О. Заросило, В. Я. Конопельський, Т. О. Коломоець, Ю. В. Кривенко, О. М. Литвак, М. В. Лошицький, В. І. Осадчий, М. І. Панов, Н. М. Пісоцька, М. І. Сорочинський, О. І. Ульянов, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк, О. І. Харитонова та інші.

Водночас досі у працях вказаних та інших науковців не визначені особливості застосування адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, в умовах воєнного стану в Україні, що важливо в сенсі запобігання і протидії як рецидивній злочинності, так і нейтралізації, блокування, усунення тощо детермінаційного комплексу причин і умов, які сприяють розвитку потенційних і реальних загроз, що посягають на громадську та національну безпеку нашої держави.

З огляду на це, слід констатувати, що обрана тема є актуальною та такою, яка має теоретичну та практичну цінність.

Виклад основних положень. Результати вивчення змісту законодавчих та інших нормативно-правових актів, що регулюють питання, пов'язані зі встановленням адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, а також аналізу практики їх застосування і наукових джерел, дозволяють вести мову про деякі особливості застосування вказаного виду державного примусу в умовах воєнного стану в Україні (2022–2026 рр.), а саме:

1. За вказаний часовий проміжок у чинний КК було внесено низку змін і доповнень у виді нових кримінальних правопорушень, що з'явилися в нашій державі в період відкритої воєнної агресії РФ та які у силу цього та підвищеної суспільної небезпеки [4, с. 942] були включені до Закону України про кримінальну відповідальність (ст.ст. 111⁻¹ «Колабораційна діяльність», 111⁻² «Пособництво державі-агресору», ст. 114⁻² «Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї тощо», ін.).

Крім цього, впродовж воєнного стану суттєвим чином видозмінені й інші норми КК (від зміни назви розділу I Особливої частини до доповнення низки його статей відповідними кваліфікуючими або особливо кваліфікуючими складами кримінальних правопорушень) [5, с. 53].

Враховуючи зазначене, логічно було б ст. 3 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» [6] доповнити такими об'єктами такого державного примусу, як:

а) засудженими до позбавлення волі, які були притягнуті до кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, як потенційних носіїв загроз, що посягають на державний суверенітет, територіальну цілісність і незалежність України, а також громадську безпеку, особливо в умовах воєнного стану;

б) засудженими до позбавлення волі, які були покарані судом за вчинення інших кримінальних правопорушень, що були внесені у чинний КК впродовж 2022–2026 рр., або видозмінені (за ст.ст. 436, 436², 437, 438, 442, 442¹, ін. вказаного Кодексу).

2. В умовах воєнного стану в Україні набули розвитку такі тенденції, що стосуються досліджуваної в цій роботі проблематики, як:

а) подальше зменшення кількості засуджених, які тримаються у КВУ закритого типу (ч. 3 ст. 11 КВК України [7]).

Зокрема, згідно з офіційними даними Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС) України станом на 01 липня 2023 р. у таких установах та слідчих ізоляторах (СІЗО) (а це останні публічні відомості, які оприлюднені на сайті вказаного органу виконання покарань) утримувалося 43 тис. 640 осіб [8] (у 1991 році ці показники сягали більше 152 тис. [9, с. 1]), що дає можливість на практиці відповідним суб'єктам реалізації адміністративного нагляду розширити свій правовий арсенал впливу на всіх, без винятку, засуджених, які відбувають на сьогодні покарання у виді позбавлення волі на певний строк (27 тис. 215 таких осіб) [8].

Отже, і в цьому випадку розширення переліку об'єктів адміністративного нагляду сьогодні шляхом внесення змін у ст. 3 зазначеного вище Закону є об'єктивно необхідним, враховуючи наявні потенційні та реальні загрози, що пов'язані з посяганням на основи національної безпеки в умовах воєнного стану в Україні та проведення реформи в секторі Сил безпеки і оборони [10];

б) щорічне збільшення в умовах воєнного стану в Україні кількості кримінальних правопорушень проти життя і здоров'я особи (зокрема, у 2025 році таке зростання склало 6,7 % порівняно з 2024 роком, а в останньому — на 25,3% щодо 2023 року, а в цьому ж періоді щодо 2022 року — на 47,6 % [2]), а також інших злочинів, які пов'язані з посяганням на мир, безпеку людства та міжнародний правопорядок (наприклад, так званих воєнних злочинів (ст. 438 КК)), що теж можна віднести до додаткових аргументів щодо доповнення ст. 3 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» новими об'єктами вказаного державного примусу;

в) щорічне збільшення кількості облікованих кримінальних правопорушень в Україні впродовж 2022–2026 рр. (зокрема, у 2023 році зростання склало 31,1 %; у 2024 р. — 3,6 %; у 2025 р. — 23,5 %) [2], що, у свою чергу, також обумовлює необхідність видозміни ст. 3 вказаного вище Закону, враховуючи підвищений рівень суспільно небезпечних наслідків, які настають у результаті вчинення винними особами злочинів в умовах воєнного стану [11, с. 54].

З часу прийняття у 1994 році базового Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» та відповідного спільного нормативно-правового акта Міністерства внутрішніх справ (МВС) України та Державного департаменту України з питань виконання покарань (ДДУПВП) [12] у сфері запобігання і протидії злочинності відбулись суттєві соціально-правові зміни, які, без сумніву, варто врахувати під час удосконалення правового механізму з означених питань.

До них, зокрема, слід віднести такі юридично значущі факти:

а) набуття чинності новим КВК України з 01 січня 2004 р. та внесення у подальшому відповідних змін до нього;

б) ліквідація у 2010 році ДДУПВП як центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання покарань і пробації в Україні, та покладення його функцій на Міністерство юстиції України (ч. 1 ст. 11 КВК), яке в галузі юриспруденції має значно більші потенційні можливості, а тому, власне, може через суб'єктів законодавчої ініціативи (ст. 93 Конституції України) внести суттєві зміни й доповнення у базовий Закон та інші нормативно-правові акти з означених питань [13];

в) створення в Україні у 2015 році Національної поліції України замість міліції, що обумовлює необхідність якісної видозміни нормативно-правових актів з питань адміністративного нагляду;

г) здійснення сутнісно-змістовних реформ у сфері виконання покарань і пробації України впродовж 2017–2022 рр. (створення Державної установи «Центр пробації», міжрегіональних управлінь ДКВС України, реалізація завдань щодо розвитку пенітенціарної та ін. [14]), що також дає підстави стверджувати про необхідність по-новому підійти до вирішення проблем, які пов'язані з удосконаленням правового механізму з питань адміністративного нагляду за особами, які звільняються з місць позбавлення волі, з урахуванням наявних в умовах воєнного стану потенційних і реальних посягань на охоронювані законом об'єкти національної та громадської безпеки України.

Висновок. Таким чином, виходячи з отриманих результатів проведеного в цьому дослідженні, можна констатувати, що, у зв'язку з наявними в умовах воєнного стану особливостями застосування окремих видів державного примусу до засуджених, а також потенційними і реальними загрозами, які посягають на державний суверенітет, територіальну цілісність і незалежність нашої держави, об'єктивно потребує видозміни Закон України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», зокрема й шляхом розширення переліку об'єктів, щодо яких він встановлюється.

Зазначений висновок ґрунтується також на тому, що реформування як сфери запобігання і протидії злочинності, так і галузі кримінально-виконавчої діяльності в Україні, практично є неможливими без якісної видозміни правового інституту адміністративного нагляду, що є важливим у контексті вирішення завдань, пов'язаних зі зниженням рецидивної злочинності та підвищенням ефективності функціонування правоохоронних органів, які є невід'ємною частиною сектору безпеки і оборони України, особливо в умовах воєнного стану.

Крім того, важливість вирішення проблем, що стосуються змісту зазначеного виду державного примусу, обумовлена і потребою удосконалення правового механізму з цієї тематики дослідження, з урахуванням тих видозмін і доповнень законодавчого характеру, що відбулися з часу прийняття базового Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі».

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341–III. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/b79fD>.
2. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування 2013–2025 роки. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <https://t.ly/Ac4xD>.
3. Конопельський В. П., Явтушенко А. М. Соціально-правова природа адміністративного нагляду та особливості його реалізації в умовах воєнного стану в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 530–532. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/125>.
4. Панов М. І. Суспільна небезпечність злочину. *Велика українська юридична енциклопедія* : у 20 т. Харків : Право, 2017. Т. 17: Кримінальне право. 2017. С. 942–944.
5. Загиней-Заболотенко З. А. Зміни та доповнення Кримінального кодексу України — з моменту набрання чинності до сьогоднішнього. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 1, Ч. 1. С. 53–55. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.1.16>.
6. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Закон України від 01.12.1994 р. № 264/94–ВР. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/vwdo9>.
7. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 р. № 1129–IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/vruB2>.
8. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України. *Державна кримінально-виконавча служба України*. URL: <https://t.ly/8hNlz>.
9. Деякі показники діяльності установ кримінально-виконавчої системи МВС України за 1991 рік: інформ. бюл. Київ : Головне управління виконання покарань МВС України, 1992. 28 с.
10. Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки. Указ Президента України від 11.05.2023 р. № 273/2023. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/vpTZl>.

11. Амеліна І. В. Вплив російської агресії в Україні на міжнародну економічну безпеку. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 7. С. 137–154. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-7>.
12. Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Державного департаменту України з питань виконання покарань від 04.11.2003 р. № 1303/203. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/VBMkn>.
13. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України. Постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 р. № 228. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/erOsW>.
14. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022–2024 роках. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 р. № 1153–р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/xXJ8Q>.

Oleksandr KOLB, Olga PAVLIUKH
(State Tax University)

Certain Peculiarities of Establishing Administrative Supervision under Martial Law in Ukraine

This scientific article elucidates the socio-legal nature of administrative supervision established by a court for a specific term regarding convicted persons released from places of deprivation of liberty. It identifies the specifics of its application under martial law in Ukraine. It is established that in recent years, a clear trend toward a decrease in the number of persons serving sentences in the form of deprivation of liberty for a specific term has emerged in our state, which, in turn, necessitates expanding the list of convicted persons to whom the aforementioned type of state coercion should be applied after their release from closed-type correctional institutions. This conclusion is based on the fact that currently, the most socially dangerous categories of convicts who have committed serious and especially serious criminal offences are being held in places of deprivation of liberty. Consequently, until their criminal record is struck or cleared in accordance with the procedure established by law, the state is obliged to establish administrative supervision. An additional argument in this regard is the potential and real threats that have arisen in Ukraine under martial law (2022–2026), which undoubtedly include carriers of increased social danger, including convicts released from closed-type correctional institutions. Based on the research results, other specifics of applying the indicated type of state coercion to this category of persons have been identified, including: persons convicted of committing criminal offenses against the foundations of national security (state treason, collaborative activities, sabotage, etc.); persons convicted of crimes against peace, security of mankind, and international legal order; persons convicted of encroachments on public safety; and others. In view of the above, this scientific article demonstrates the need to improve the legal mechanism for the issues addressed in the study, including through the qualitative modification of legislative and other normative legal acts governing the procedure for establishing administrative supervision over persons released from places of deprivation of liberty.

Keywords: administrative supervision, places of deprivation of liberty, convicted person, correctional institution, court, National Police, martial law, social danger of an individual.

Надійшла до редакції	19.04.2026	Опублікована онлайн	12.05.2026
Прийнята до друку	08.05.2026	Опублікована	31.05.2026

Декларації

Внесок авторів. Авторами спільно сформульовано основні ідеї статті, її концепцію, висновки та рекомендації. О. Г. Колб з'ясував соціально-правову природу адміністративного нагляду, який встановлюється судом на певний строк щодо засуджених, які звільняються з місць позбавлення волі, а також визначив особливості його застосування в умовах воєнного стану в Україні. О. А. Павлюх встановила, що в останні роки в нашій державі намітилась чітка тенденція до зменшення кількості осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк, що, у свою чергу, обумовлює необхідність розширення переліку засуджених, щодо яких слід застосовувати вказаний вид державного примусу після їх звільнення з кримінально-виконавчих установ закритого типу. Крім цього, вона довела, що на сьогодні в місцях позбавлення волі утримуються найбільш суспільно небезпечні категорії засуджених, які вчинили тяжкі та особливо тяжкі кримінальні правопорушення, у силу чого до зняття або погашення судимості з них в установленому законом порядку держава зобов'язана встановити адміністративний нагляд. У свою чергу, О. Г. Колб визначив потенційні та реальні загрози, що виникли в Україні в умовах воєнного стану, до яких належать і засуджені, які звільняються з кримінально-виконавчих установ закритого типу. Також він вивів й інші особливості застосування до цієї категорії осіб вказаного виду державного примусу, до яких належать засуджені за вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки; засуджені за вчинення злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку; засуджені за посягання на громадську безпеку; інші. Автори зробили спільний висновок про те, що на сьогодні об'єктивно необхідним є удосконалення правового механізму з питань, що стосуються досліджуваної в ній проблематики, зокрема й шляхом якісної видозміни законодавчих та інших нормативно-правових актів, які регулюють порядок встановлення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі.

Фінансування. Дослідження виконано без зовнішнього фінансування.

Конфлікт інтересів. Конфлікт інтересів у авторів відсутній.

Використання штучного інтелекту. Автори не використовували інструмент штучного інтелекту для написання статті і підтверджують самостійність виконання вказаного дослідження, формування авторських пропозицій та відповідають за зміст цієї статті.